

broj XXII

Bilten

Škole političkih studija

Podgorica, jun 2020.

Škola političkih studija, Crna Gora
jun 2020. godine

Urednica

Jelena Ristović

Autori

Dragana Maljević

Ivana Popović

Mileta Radovanić

Neli Rašović

Aleksandra Vukčević

Korektura

Jelena Ristović

Prelom i dizajn

Zoran Zola Vujačić

Stavovi izneseni u ovom izvještaju ne moraju nužno odražavati mišljenje Ambasade Kraljevine Norveške, Balkanskog fonda za demokratiju Njemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država ili njihovih partnera. Izrazi koji se u ovom izvještaju koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju izraze u ženskom rodu.

*“This project is financially supported by The Royal Norwegian Embassy in Belgrade
<https://www.norway.no/en/serbia/> ”*

*“Realizaciju projekta finansijski je podržala ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu
<https://www.norway.no/en/serbia/> ”*

SADRŽAJ

<i>Uvod</i>	4
<i>Dragana Maljević</i>	5
<i>Ivana Popović</i>	6
<i>Mileta Radovanić</i>	7
<i>Neli Rašović</i>	8
<i>Aleksandra Vukčević</i>	10
<i>Press kliping o Non paperu</i>	12

Uvod

Dragi alumnisti i prijatelji,

Pred vama je novi bilten Škole političkih studija, koja je integralni dio panevropske Mreže škola političkih studija.. I ovog puta – okupili smo raznolike predstavnike alumnista škole – od političara, preko javnih službenika i novinara do aktivista civilnog sektora – s ciljem da pružimo zanimljive i nove perspektive na neko od aktuelnih društveno-političkih pitanja. A ovog puta radi se Non-paper dokumentu kojeg je nedavno Evropska komisija predstavila u sklopu kontinuiranog praćenja crnogorskih reformi i procesa evropskih integracija.

Ovaj Bilten nije fokusiran na sami dokument Evropske komisije, njihove ocjene su veoma jasne i precizne. Namjera nam je bila da ponudimo jedno novo čitanje tog dokumenta od strane istaknutih predstavnika ključnih sektora crnogorskog društva koji su uključeni u te reforme, tj. kako oni vide i doživljavaju ocjene Evropske komisije u kontekstu dosadašnje i buduće dinamike procesa evropskih integracija.

Ovim Biltenom Građanska alijansa kroz Školu političkih studija nastavlja sa osnaživanjem javnog dijaloga o najbitnijim društvenim temama, čiji sadržaj u značajnoj mjeri opredjeljuje život naših građana.

Bilten se realizuje uz podršku ambasade Kraljevine Norveške i Balkanskog fonda za demokratiju Njemačkog Maršalovog Fonda Sjedinjenih Američkih Država.

S poštovanjem,

Jelena Ristović,
koordinatorka Škole političkih studija

DRAGANA MALJEVIĆ

*savjetnica za odnose s javnošću u Kabinetu VDT
dragana_unkovic@yahoo.com*

Odsustvo realnosti

Moram da priznam da me ponekad umore iščekivanja dokumenata, formalnih ili neformalnih, pa analize koje uslijede nakon toga...

Ranije sam se pitala zbog čega nam je uopšte potreban pogled sa strane, jer i sami možemo da vidimo sve nedostatke, ako smo realni, i ako zaista želimo da u ogledalu vidimo sopstveni odraz.

Zašto treba da čekamo da nam iz Evrope kažu da je tri stvarno tri, kada to i sami znamo...

Znamo li? Ako znamo zašto to ne želimo jasno i glasno da priznamo i shvatimo da neće izazvati smak svijeta ako ostanemo bez sopstvenog mjesta u zamišljenom koordinantnom sistemu vrijednosti, ukoliko se pomjerimo malo i odustanemo od našeg tri, da bi nekome drugom pružili šansu da pokaže koliko zna. Da damo šansu i drugima da pokažu da su možda isto toliko dobri kao i mi...ili bolji... Da nam ne pada teško spoznaja da možda ima i takvih. Mislim da takva samospoznaja ne boli... Ili sam samo naivna?

Koliko god unutrašnji procesi onih koji se i dalje ne odriču sopstvenih funkcija bili bolni ili ne, mislim da je za svako društvo važno da se upozna i sa kvalitetima nekih drugih koji nisu dobili šansu ni da razmišljaju o broju tri, a kamoli da mu se približe. O broju pet, osam, da ne govorim...

U svemu tome ne treba zaboraviti činjenicu da ni za tri, ni pet ni osam... nije bila dovoljna samo njihova odluka ili želja da ostanu gdje su bili. Šta ćemo sad sa onima koji su žmurili na jedno ili oba oka i pokušavali da nas uče nekoj novoj matematici i kombinatorici? Možda su mi promakla njihova objašnjenja nakon novih opomena, ako jesu onda su bila suviše tiha i nemušta. Ili smo konačno shvatili da odbrana neodbranljivog ne ide nikome u prilog. Pa, ni onima koji se pokušavaju odbraniti...

I u svim tim samoubjeđivanjima i ubjeđivanjima zaboravili smo da nas neko posmatra sa strane i da taj neko ipak nije naivan koliko god mi to mislili, uobraženo sigurni u moć ubjeđivanja u sopstvenu sliku realnosti? Izgleda smo se malo zaigrali zbog čega je ipak bilo neophodno da nas neko kucne u glavu i kaže da tako ipak ne može... kad već nismo sami htjeli da shvatimo to isto.

Više se ne pitam da li nam je potreban pogled sa strane, jer sam shvatila da nažalost nismo realni. Šteta, jer bolje bi bilo da jesmo.

Bolje bi nam bilo kad bismo umjesto pogleda sa strane mi sami, realno, pogledali stvarnosti u oči. Zbog nas samih.

IVANA POPOVIĆ
Nova M, novinarka
ivana.popovic@novam.tv

Spremni?

Da li je Crna Gora demokratsko društvo? Jesmo li spremni za Evropsku uniju?

Pitanja su na koja malo ko zna tačan odgovor. I dok nas državni zvaničnici uvjeravaju da smo i dalje lideri na putu evropskih integracija, brojni analitičari i poznavaoци procesa pregovora mišljenja su da 2025. godina, koja se pominje kao datum našeg članstva, je nerealna.

Nedavno objavljeni dokument Evropske komisije, takozvani “Non paper” svako čita kako mu odgovara. Brojne zamjerke tiču se v.d. stanja u mnogim institucijama. Treći mandat predsjednice Vrhovnog suda Vesne Medenice, peti mandat predsjednika Osnovnog suda na Žabljaku Mihaila Anđelića i osmi Branka Vučkovića u Kotoru, te naimenovanja još četiri predsjednika crnogorskih sudova, samo su neki od brojnih prepreka Crne Gore ka zatvaranju Poglavlja 23 i 24.

Kamen spoticanja na putu Crne Gore ka Evropskoj uniji je i v.d. stanje u ključnim institucijama. Nepostojanje podrške ili nedostatak kandidata ostavio je Sudski savjet, Vrhovno državno tužilaštvo, kao i Agenciju za sprječavanje korupcije u v.d. stanju. Iz istog razloga, predsjedavajući sudija preuzeo je funkciju predsjednika Ustavnog suda. Sve navedeno ide u prilog tome da se pravosuđe i tužilaštvo još percipiraju kao ranjivi na političko uplitanje, što nas ne vodi ka zatvaranju Poglavlja 23 i 24, te da je neophodan dalji demokratski razvoj pravosudnih institucija i kadrovska osvježavanje.

Zbog inertnosti u sistemu pravosuđa, do izražaja nijesu uspjele da dođu konstatacije o napretku naše zemlje u smanjenju broja zaostalih sudskih predmeta, novih krivičnih istraga u predmetima korupcije, kao i privremenog i trajnog oduzimanja imovine. Kao pozitivno, ocijenjena je i reorganizacija Uprave policije. Nedavno otpočinjanje pregovora sa Albanijom i Sjevernom Makedonijom ujedinilo je region na istom putu, što je za mnoge pokazatelj da Brisel ostaje posvećen politici proširenja. No, koliko su u toj namjeri iskreni, veliko je pitanje.

Česta promjena pravila u procesu pristupanja Evropskoj uniji, poput nedavno izmijenjene metodologije, koju je predstavila nova briselska administracija tjera da se zapitamo šta stoji iza toga. Da li nam je to prečica do članstva ili zamagljivanje očiju, pitanje je na koje tražimo odgovor.

MILETA RADOVANIĆ

Građanski pokret URA, generalni sekretar

mileta.radovanic@yahoo.com

Nedostatak političke volje za suštinskim reformama na putu ka EU

Crna Gora je 23. juna 2020. godine dobila zeleno svijetlo za otvaranje poslednjeg pregovaračkog poglavlja u procesu pristupanja Evropskoj uniji. Tačnije, o predlogu da Crna Gora otvori pregovaračko poglavlje koje se odnosi na konkurenciju pozitivno su se izjasnili predstavnici zemalja EU u Radnoj grupi Savjeta EU za proširenje, nakon čega taj predlog treba da potvrde i stalni predstavnici zemalja članica EU u Briselu.

Crna Gora je pregovore sa Evropskom unijom zvanično otpočela u junu 2012. godine. Ono što posebno zabrinjava jeste činjenica da smo mi država koja najduže pregovara sa EU. Od 33 pregovaračka poglavlja, privremeno smo zatvorili samo tri poglavlja koja se odnose na Nauku i istraživanje, Kulturu i obrazovanje i Vanjske odnose. Ono što je važno napomenuti jeste da u dva od pomenuta tri privremeno zatvorena poglavlja gotovo i da nema pravne tekovine EU. Dakle, napredak i reforme koje sprovodimo su vrlo trombe i u prilog tome ide sve veći broj negativnih ocjena koje dobijamo sa relevantnih adresa.

Vlada konstantno nemušto pokušava da negativne ocjene prikaže kao pozitivne. Posebno zabrinjava činjenica da u dva najznačajnija poglavlja, 23 i 24, nemamo vidljivi napredak. Takođe, u ogromnoj većini pregovaračkih poglavlja bilježimo ograničen napredak, a smanjio se i broj poglavlja u kojima je ranije konstatovan dobar napredak.

Ocjene koje dobijamo su sve rigidnije i nedvosmisleno pokazuju brojne deformitete našeg političkog i pravnog sistema. Oblast vladavine prava je gotovo bez ikakvog napretka, svjedočimo brojnim velikim aferama, imamo raznorazne inovativne modele korumpiranja javnih funkcionera, unižavamo i ne poštujemo Ustav zbog izbora najviših nosilaca pravosudne vlasti, imamo goruće probleme izbornog sistema, polje slobode medija je alarmantno ugroženo i dostigli smo vrhunac devastacije i uništavanja prirodnih resursa zbog čega je zabrinuta i cjelokupna evropska javnost.

U posljednjih sedam mjeseci Crna Gora je dobila dva non-paper-a. To je znak da imamo sve veće zamjerke po pitanju napretka i reformi, pri čemu ni EU više ne može diplomatskim rječnikom sakriti svoje nezadovoljstvo kada je u pitanju naš evropski put. Neformalni dokument briselske administracije o napretku Crne Gore u poglavljima 23 i 24 „Non paper“, pokazao je i neformalnu aktivaciju „klauzule balanse“ jer najranjivija karika crnogorskog sistema – pravosuđe i vladavina prava, odavno stagnira i nazaduje zbog kontinuirane političke krize u zemlji, opšteg nepovjerenja u institucije i partitokratije koja je zarobila državu i svaku njenu instituciju.

Jasno je da postojeća politička elita ne može državu uvesti u Evropsku uniju. U njihovoj agendi u fokusu nije evropski put Crne Gore i reforme, jer bi to značilo vladavinu prava, jake institucije, nezavisno sudstvo i građane kao nosioce suvereniteta. Za sprovođenja suštinskih i valjanih reformi potrebna je politička volja. Elita koja je na vlasti samo fingira evropske vrijednosti, za šta Brisel ima sve manje tolerancije. Samo nova politička elita, sa drugačijim pristupom politici, odgovornošću i vrijednostima uopšte, može crnogorsko društvo približiti evropskim načelima i, u konačnom, Crnu Goru dovesti tamo gdje joj je i mjesto, među razvijene zapadnoevropske države.

NELI RAŠOVIĆ

savjetnica za međunarodnu saradnju u Ministarstvu unutrašnjih poslova
neli.rasovic@mup.gov.me

Izazovi Crne Gore u pregovaračkim poglavljima 23 i 24

Još jedan polugodišnji nezvanični radni dokument Evropske komisije o stanju u pregovaračkim poglavljima 23 – Pravosuđe i temeljna prava i 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost za Crnu Goru je nedavno objavljen. Uvažavajući vitalnu ulogu koju napredak u oblasti vladavine prava ima za uspjeh integracionog procesa, objavljivanje Non paper-a predstavlja svojevrsnu afirmaciju dobrih rezultata sa jedne, i orijentir za dalji tok reformi sa druge strane.

Crna Gora postepeno ulazi u dinamičniju fazu pregovora koja nužno nameće potrebu intenzivnijeg sprovođenja reformskog procesa i unaprijeđenja identifikovanih slabosti sistema. Izvještaj nije donio posebna iznenađenja, te preporuke Evropske komisije opravdano ukazuju na neophodnost ubjedljivijih rezultata na terenu koji će se odraziti na razvoj svih segmenata crnogorskog društva.

Kada je u pitanju Poglavlje 23, notiran je kontinuitet u postizanju dobrih rezultata u dijelu smanjenja broja zaostalih predmeta pred sudovima, što je i bio jedan od prioriteta u prethodnom periodu. Ohrabrujuće ocjene pristigle su i na račun novih istraga u krivičnim predmetima za korupciju, kao i privremenog i trajnog oduzimanja imovine.

Svakako, utemeljena zabrinutost postoji u pogledu slobode izražavanja i medijskog ambijenta, gdje su zabilježeni određeni pomaci u istragama starih slučajeva napada na imovinu medija, dok ostaje nerasvijetljen određeni broj napada na novinare. Ovakvo opažanje za crnogorske institucije ne može i ne smije biti predmet pregovaranja, jer sloboda govora i nezavisnost medija su jedan od ključnih pokazatelja demokratizacije društva.

Kritike su usmjerene i na izbor lica na rukovodećim funkcijama u pravosuđu, a prevazilaženje ove problematike je uslovljeno političkim kriterijumima. U narednom periodu, rad Skupštine bi trebao kreirati uslove za uspješno rješavanje ovih izazova i postizanje suštinske nezavisnosti u pravosuđu.

Najznačajniji iskorak u Poglavlju 24 je napravljen u borbi protiv trgovine ljudima, što se ogleda u povećanom broju identifikovanih slučajeva krivičnog djela trgovine ljudima, jačanju kapaciteta institucija i unaprijeđenoj međuinstitucionalnoj saradnji. Posebno je konstatovana reorganizacija Uprave policije i doprinos međunarodnim policijskim akcijama koje su rezultirale uspješnim operacijama protiv organizovanih kriminalnih grupa.

Napredak je evidentiran i u borbi protiv pranja novca, kroz unaprijeđenje kapaciteta i bilansa rezultata. Negativne opservacije su usmjerene na konačne presude za djela organizovanog kriminala, odnosno duge sudske postupke i odlaganja ročišta, i to je segment kojem se u narednom periodu mora dodijeliti prioritet.

Kada je u pitanju oblast migracija i azila, prepoznata je otpornost i posvećenost Crne Gore u pogledu upravljanja migracionim tokovima shodno evropskim i međunarodnim standardima. Smještajni kapaciteti predstavljaju izazov koji će biti riješen kroz planirano proširenje Centra za prihvata u Spužu i izgradnju novih kapaciteta u blizini graničnog prelaza Božaj.

Tijesna saradnja sa Evropskom unijom u oblasti upravljanja granicom i povećanog priliva migranata je formalizovana i kroz potpisivanje Sporazuma o statusu sa EU, kojim je predviđeno raspoređivanje timova Evropske agencije za graničnu i obalsku stražu duž granice Crne Gore sa EU.

Pozitivne opservacije u Non paper-u treba da podstaknu sve društvene aktere da snažnije doprinesu sprovođenju reformi u ukazanim oblastima, sa ciljem izgradnje demokratskog društva sa odgovornim i efikasnim institucijama. Izvještaj je pokazao i posvećenu podršku zemalja članica evropskim aspiracijama Crne Gore, a napredak u oblasti vladavine prava će izvjesno biti valorizovan otvaranjem Poglavlja 8 - Konkurencija i ulaskom u zahtjevniju fazu pregovaračkog procesa.

ALEKSANDRA VUKČEVIĆ

Inicijativa mladih za ljudska prava, programska direktorica
aleksandra.vukcevic@yih.org

Osvrt na poglavlja 23 i 24 iz ugla “Non paper-a”

Imajući u vidu nezvanični radni dokument Evropske komisije „Non-paper“, o stanju u oblasti vladavine prava u Crnoj Gori, jasno je da je reforma pravosuđa oblast u kojoj EK nije prepoznala naročito poboljšanje. Dokument jasno ističe da je svako višestruko imenovanje sudija u suprotnosti sa nezavisnošću pravosuđa, ali i sa preporukama GRECO-a, dok mi imamo situaciju da je predsjedniku Osnovnog suda u Kotoru dat i osmi mandat, da predsjednici drugih Osnovnih sudova obavljaju treći ili veći broj mandata, što je slučaj i sa predsjednicom Vrhovnog suda iako Ustav Crne Gore izričito propisuje da isto lice može biti birano za predsjednika Vrhovnog suda najviše dva puta. Na čelu Ustavnog suda, umjesto predsjednika, imamo „predsjedavajućeg“ kojeg crnogorski pravni okvir zapravo ne prepoznaje. Zatim, ukazano je i na neobezbjedivanje potrebne dvotrećinske većine zbog kojih nam ključne funkcije vrše vršioци dužnosti (VDT, ASK, Sudski savjet).

U oblasti pregovaračkog poglavlja 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost, Evropska komisija je uočila i naročit napredak kad je u pitanju borba protiv trgovine ljudima, kao i u oblasti borbe protiv pranja novca.

Govoreći o migracijama, kao jednom od zajedničkih izazova zemalja Zapadnog Balkana, EK je tu prepoznala posvećenost rešavanju povećanih migracionih tokova. Međutim, u pogledu smještajnih kapaciteta, uočeno je da alternativni smještaj za prihvat migranata na Koniku ne ispunjava propisane standarde azilnog centra, uprkos nedavnim poboljšanjima.

Sve gore navedene situacije, na koje Evropska komisija kontinuirano ukazuje, trebaju biti podstrek Crnoj Gori da još snažnije krene u rešavanje ključnih izazova, kao što su reforma pravosuđa, borba protiv korupcije i organizovanog kriminala i sloboda medija, a u svrhu ispunjenja istih u prvom redu se moraju konsolidovati institucije u kojima traju v.d. stanja i povratiti povjerenje u pravosudni sistem Crne Gore.

Naime, činjenica da je Non-paper ovog puta mnogo blaži od očekivanog, ne bi smjela da nas opusti, već je obaveza Vlade na boljem predstavljanju postignutih rezultata, jer imamo situaciju da NVO sektor ima bolju komunikaciju prema Evropskoj komisiji ali i da mijenja brže stvari tamo gdje nema mnogo zahtjeva ili energije.

Press kliping o Non paperu

“Dobili smo zeleno svjetlo EK za otvaranje posljednjeg pregovaračkog poglavlja”

Premijer o davanju zelenog svjetla za otvaranje Poglavlja 8 – Konkurencija

<http://www.gov.me/vijesti/227615/Premijer-Dusko-Markovic-Dobili-smo-zeleno-svijetlo-EK-za-otvaranje-posljednjeg-pregovarackog-poglavlja-CG-je-dokazala-da-je-najp.html>

“Kada je u pitanju poglavlje 23, Crna Gora nastavlja da radi na novom zakonodavnom okviru za medije. Bilo je određenog pomaka u istragama starih slučajeva napada na imovinu medija. Međutim, izazovi u pogledu ukupne situacije u oblasti slobode izražavanja i medija i dalje postoje. Otvorene su nove krivične istrage u slučajevima korupcije i bilo je privremenog i trajnog oduzimanja imovine. Crna Gora ostvaruje dalji napredak u razvijanju i promovisanju sistema alternativnog rješavanja sporova i pravosudnog informacionog sistema. U toku je analiza koja će se koristiti za izradu nove strategije za racionalizaciju pravosudne mreže. Međutim, Skupština još uvijek nije uspjela da obezbijedi potrebnu dvotrećinsku većinu za važna imenovanja u pravosuđu pa se, stoga, ključne funkcije sistema pravosuđa popunjavaju po principu vršilaca dužnosti. Uz to, još uvijek nijesu riješene zabrinutosti navedene u pogledu spornih imenovanja rukovodećih lica u pravosuđu, a koja nijesu u skladu s preporukama Grupe država Savjeta Evrope za borbu protiv korupcije (GRECO) o nezavisnosti pravosuđa. I dalje je važno da Crna Gora ne napravi korak unazad u odnosu na ranija postignuća u domenu reforme pravosuđa, kao i da nastavi da dalje izgrađuje bilans rezultata, naročito u domenu borbe protiv korupcije i sprečavanja korupcije, uz istovremeno obezbjeđivanje istinske nezavisnosti svih nadležnih institucija.

Kada je u pitanju poglavlje 24, konsolidovan je inicijalni bilans rezultata u domenu borbe protiv trgovine ljudima. Dalje je unaprijeđena interna organizacija i koordinacija agencija za sprovođenje zakona, što se odrazilo i na povećan broj hapšenja i krivičnog gonjenja. Aktivno učešće Crne Gore u međunarodnoj policijskoj saradnji još jednom je rezultiralo uspješnim operacijama protiv crnogorskih kriminalnih grupa, kako u zemlji tako i u inostranstvu, koje z obuhvataju i istaknute slučajeve. Međutim, agencije za sprovođenje zakona i dalje imaju ograničen pristup ključnim bazama podataka što ometa istrage. Dugi sudski postupci i više odlaganja ročišta i dalje kočće donošenje presuda u predmetima organizovanog kriminala. Konačne presude na osnovu sporazuma o priznanju krivice i dalje su norma, što dovodi do blažih zatvorskih i novčanih kazni. U oblasti migracija i azila, Crna Gora nastavlja da demonstrira svoju otpornost i posvećenost u svijetlu pojačanih migracionih tokova koji vode preko zemlje. Ratifikovan je Sporazum o statusu s Evropskom unijom, kojim se predviđa raspoređivanje timova Evropske granične i obalske straže s izvršnim ovlaštenjima duž granice Crne Gore sa EU, i očekuje se da stupi na snagu 1. jula 2020. godine.”

Nezvanični radni dokument Evropske komisije – non pejper

<http://www.kei.gov.me/biblioteka/izvjestaji>

[file:///C:/Users/user/Downloads/17%20VI%2020%20Nezvani%C4%8Dni%20radni%20odokument%20o%20ostanju%20u%20poglavljima%202023%20i%202024%20za%20Crnu%20Goru%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/17%20VI%2020%20Nezvani%C4%8Dni%20radni%20odokument%20o%20ostanju%20u%20poglavljima%202023%20i%202024%20za%20Crnu%20Goru%20(1).pdf)

“Dijelim stav Evropske komisije da u demokratskom društvu nije prihvatljiva koncentracija moći u sudovima kroz višestruke mandate predsjednika sudova”

Pažin o preporukama iz non pejpера

<http://www.gov.me/vijesti/227324/Potpredsjednik-Pazin-Dijelim-stav-Evropske-komisije-da-u-demokratskom-drustvu-nije-prihvatljiva-koncentracija-moci-u-sudovima-kr.html>

“Udruženje pravnika i Građanska alijansa dokument Evropske komisije u formi »non pejper« vide kao odgovor EU na trajuću nefunkcionalnu demokratiju, trajuća v.d. stanja u većem broju institucija, »treće« mandate i niz »propuštenih šansi« da se ostvari vladavina prava.”

Zajednička izjava Udruženja pravnika Crne Gore I Građanske alijanse povodom radnog dokumenta EK

<https://gamn.org/zajednicka-izjava-udruzenja-pravnika-crne-gore-i-gradanske-alijanse-povodom-radnog-dokumenta-ek/>

“Nakon što je u startu usvojen strateški i zakonodavni okvir, Crna Gora je ušla u fazu bolnog suočavanja sa iluzijom da je usvajanje dobrih zakona – dovoljno. Mjerljivi rezultati konstantno izostaju, pa je fraza koju briselske tehnostrate o „neophodnosti primjene usvojenih zakona“ postala opšte mjesto u crnogorskom javnom diskursu, koje vremenom poprima i obilježja kulturnog stereotipa. Činjenica je da se godinama suštinski ništa ne mijenja, i da stidljivi pomaci u osjetljivim oblastima poglavlja 23. i 24 nerijetko bivaju preplavljeni izuzetno lošim kadrovskim rješenjima i propustima u praksi koje je jedino moguće objasniti kroz prizmu apsolutne nezainteresovanosti za proces integracija.”

Saopštenje Građanske alijanse povodom osam godina pregovaranja sa Evropskom unijom

<https://gamn.org/osam-godina-pregovaranja-sa-eu/>

“While numerous political parties compete for power in Montenegro, the opposition is fragmented, and the governing Democratic Party of Socialists (DPS) has been in power since 1991. Corruption is a serious issue. Investigative journalists and journalists critical of the government face pressure.”

Freedom House Izvještaj

<https://freedomhouse.org/country/montenegro/freedom-world/2020>